

Kapai Éva

ÚTRAVALÓ

Erkölcstan 5

M◀**ZAIK**

Kapai Éva

ÚTRAVALÓ

Erkölcstan 5

HATODIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2018

BEVEZETŐ

Kedves Ötödikes!

Új tantárgy új tankönyvét tartod a kezvedben.

Miért nem Erkölcstan lett a tankönyv címe? – kérdezhetnéd. Azért, mert az erkölcstan másképpen tanulandó tantárgy, mint például a matematika vagy a természetismeret.

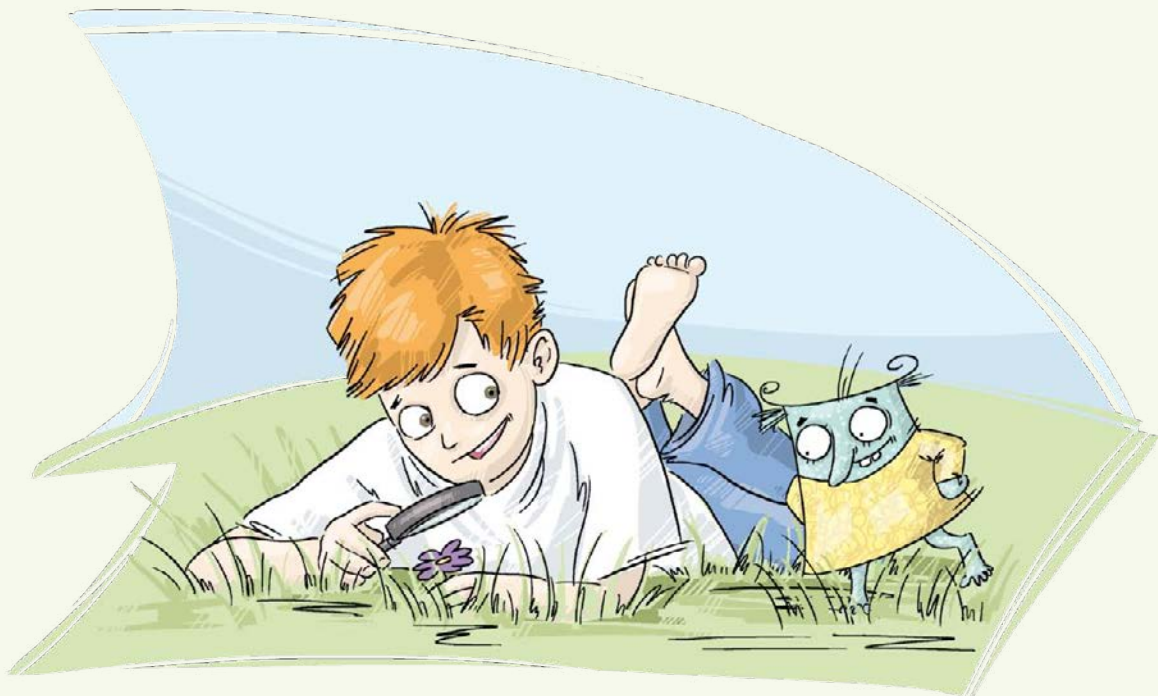
Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy az erkölcstan órákon egy kicsit másképp kell figyelni a tanárra, egymásra és önmagadra is. Tanulni is kell, de nincs benne kötelező tananyag, mert ezeken az órákon az egész világ válik a tanulás tárgyává. Felelni is kell, de nem az előző órán feladott leckét megtanulva, hanem mindenről, ami rólunk szól: önmagunkról, a társainkról, a közösségeinkről, a technikai fejlődésről hatásairól, a mindenséget kutató emberről.

Hogyan lehet ennyi mindent megtanulni? Járj nyitott szemmel a világban, fedezz fel benne mindent, ami téged érdekel! Ám a legfontosabb és a legnehezebb tanulnivaló, hogy miközben a világot és önmagadat szemléléd, maradj ember.

Mit jelent embernek lenni? Látod, éppen erről szól az erkölcstan tantárgy, és ez a tankönyv. Hogy te mekkora batyut kötsz belőle magadnak, csak rajtad áll.

Ehhez a játékhoz és a vele járó munkához kívánok neked sok örömet,

a szerző

ÉVKEZDŐ

A Teszlek Süveg

– Mégis, hogyan osztanak be minket a házakba? – fordult Ronhoz.

– Valamilyen próbát kell kiállnunk. Fred azt mondta, nagyon fáj, de szerintem csak viccelt.

Harry¹ szíve rémülten kalimpálni kezdett. Próbát? Az egész iskola előtt? De hiszen még nem is tud varázsolni! Mi a ménkút kérhetnek tőle? Álomában sem hitte volna, hogy rögtön ilyesmivel fogadják őket. Megszeppenve körülpillantott, és látta, hogy a többiek is rémült arcot vágnak. Senkinek nem volt kedve beszélgetni, kivéve Hermione Grangert², aki suttogva hadart valamit a varázsigeikről, amiket betéve megtanult, és hangosan töprengett, hogy vajon melyikre lesz szüksége. Harry igyekezett nem odafigyelni rá. Soha nem izgult még ennyire. [...]

Mikor Harry levette tekintetét a mennyezetről, McGalagony³ professzor épp egy támla nélküli széket állított a gólyák sora elé, s a székre egy hegyes varázslósüveget helyezett. A süveg rémesen elnyűtt, és kimondhatatlanul piszkos volt. [...]

Talán nyulat kell elővarázsolnunk belőle... – gondolta ijedten Harry. [...] Néhány percig néma csönd volt. Azután a süveg megmoccan. Karimája közelében az egyik szakadás kinyílt, mint egy száj, és a süveg dalra fakadt:

*Kalapok közt keresgélve
Találsz talán szebbet,
De nem hordott még fején a föld
Nálam eszezebbet!
Én vagyok a Teszlek Süveg.
A híres? Naná!
Más sapkákkal ne végy engem
Egy kalap alá!
Én látom, mit senki más:
hogy mit rejt a fejed.
Próbálg fel, és menten mondom,
hol van a helyed.
Ha vakmerő vagy s hősi lelkű,
Házad Griffendél.
Oda csak az kerül, ki
Semmitől se fél.*

*Hugrabugnak nyájas népe
békés, igazságos.
Oda mész, ha türelmes vagy
S jámbor – ez világos.
A bölcs öreg Hollóhátban
Éles elmék várnak.
Kiknek a tanulás kaland,
Oda azok járnak.
Hogyha agyafúrt s ravasz vagy,
Ne is tekints másra:
A Mardekár való neked.
Ott lelhetsz sok társra.
Hát vegyél fel, és ne remegj!
Forog ez az agy!
Bár nincsen mancsom, nálam mégis
Jó kezekben vagy!*

Mikor a süveg befejezte énekét, tapsvihar tört ki a teremben. A fejedő meghajolt mind a négy asztal felé, azután felhagyott a mocorgással.

– Szóval csak fel kell vennünk a süveget – suttogta Harrynek Ron. – Megfojtom Fredet! Azzal ijesztgetett, hogy párbajoznunk kell egy trollal. Harry erőtlenül mosolygott. Hát igen, egy süveget felvenni könnyebb volt, mint varázsolni. Most már csak az zavarta, hogy mindenki szeme láttára kell túlesnie ezen. Úgy tűnt, a kalap túl sokat vár tőle. Pillanatnyilag nem érzett magában se bátorságot, se éleselméjűséget – egyet se a dalban felsorolt tulajdonságok közül. Olyan házat a süveg sajnos nem említett, ahova az enyhe émelygéssel küszködőket várják.

kiejtések: ¹herri, ²gréndzsör, ³mekgalagony

(J. K. Rowling: *Harry Potter és a bölcsek köve* – részlet)

Miről szól a történet?

1. Mitől félt Harry?
2. Mivel ijesztgette Fred Ront?
3. Milyen házakat sorolt fel a Teszlek Süveg?
4. Hogyan képzeld el a süveget? Rajzold le egy lapra!
5. Keresd ki a szövegből, melyik házba milyen tulajdonságú gyerekek járhatnak!

Milyen lesz a felső tagozat?

1. Mit hallottál a felső tagozatról?
2. Szerinted miben különbözik a felső tagozat az alsótól?
3. Mit vársz el magadtól az 5. osztályban?
4. Milyen érzések, gondolatok foglalkoztatnak év elején?
5. Szerinted téged melyik házba osztana a Teszlek Süveg? Indokold meg!

II. KAPCSOLAT, BARÁTSÁG, SZERETET

KAPCSOLATOK • TÁRSÁK • BARÁTOK • FELELŐSÉG • SZERETET

1. KIK A TÁRSAINK?

A táborozás

Tuka, akitől ez az egész ötlet származott, s akit különben is amolyan vezérfélének tekintettek (hallgattak rá, még a nagy civódások, veszekedések közben is), most még egyszer komolyan végignézett rajtuk az utcán, és azt mondta:

– Tehát három főnek egy sátor! Egyet hozok én, egyet meg hoz Palánk Géza. Megvan a sátor, Géza?

Palánk Géza finoman biccentett.

– Megígértem, nem? Természetesen megvan. Cseh túrasátor! – tette hozzá hengegve.

Tuka elsiklott a túrasátor fölött, fontos az, hogy megvan.

– Helyes. Szinyák hoz egy petrófőzőt! Megvan a főző?

Szinyák lelkesen bólogatott.

– Meglesz! De petróleumot közösen veszünk!

– Igen, majd a közös kasszából fedezzük. Te csak vedd meg, majd kifizetjük!

Bádogos hoz egy bográcsot. Rendben van a bogrács, Bádogos?

– A bogrács holnap előáll! – jelentette ki Bádogos szokatlan fordulattal, mert mindig összekeverte a frissen felszedett mondásokat.

Tuka, aki pedig általában ki szokta igazítani, mert idegesítette Bádogos renyhe-sége, most csak legyintett.

– De fényesre súrolva, Bádogos!

Bádogos vaktában válaszolt:

– Ragyogni fog, mint a vöcsök!

Ez már azért Tukának is sok volt, de az ügy érdekében, meg az idő rövidsége miatt legyűrte ingerültségét.

– Helyes. Kece hoz egy zseblámpát, Cseppcsányi pedig egy fűrészt. Rendben?

– Rendben – mondta Kece.

– Rendben – mondta Cseppcsányi. – Elhozom a róka farkút!

– Ezenkívül mindenki hoz két takarót, kanalat, villát, pléhtányért, törülközőt, szappant, fogkefét. Vagyis mindent, ami nélkülözhetetlen a civilizált élethez!

Bádogos morgott:

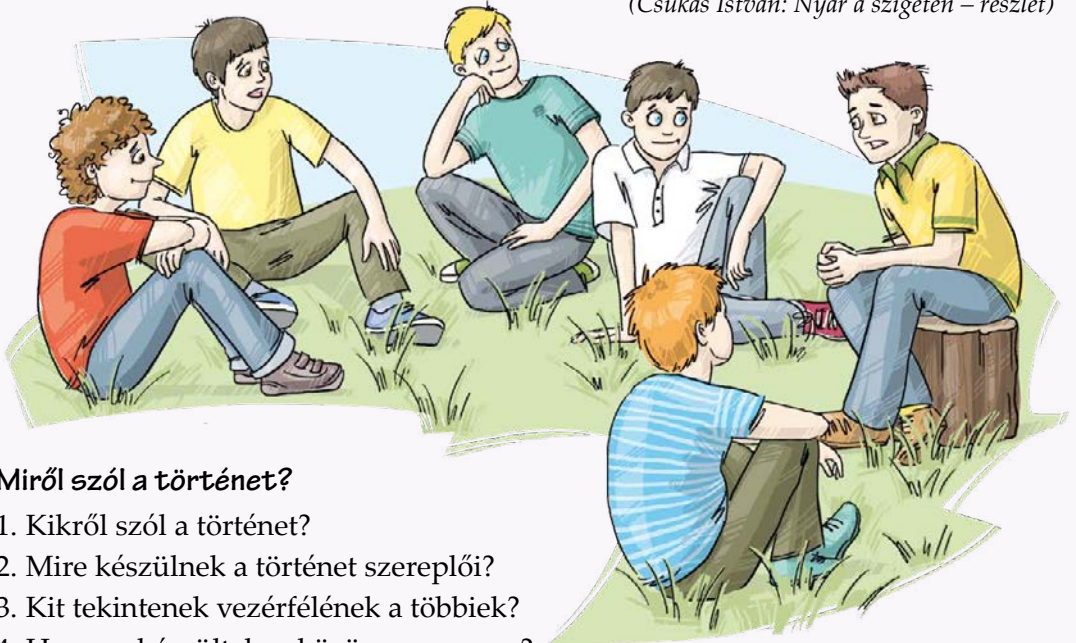
– Táborozni megyünk, nem? Minek az a nagy fene civilizáció? Fogat itthon is moshatok!

De most ez a kijelentés, amely Bádogos szellemi színvonalát figyelembe véve, szellemesnek is mondható volt, semmi sikert nem aratott. Sőt, Cseppcsányi hátba vágta Bádogost, és vigyorogva letorkolta:

- Mert különben kihullnak a fogaid! És ehetsz pempőt meg tejbegrízt!
- Utálom a tejbegrízt! – morogta Bádogos.
- Na látod, azért kell a fogkefe! – zárta le a vitát Cseppcsányi.

Tuka még egyszer végigfutotta a tenni- és hoznivalókat, hogy nem felejtett-e ki valamit. Bár elég sokat ábrándoztak, meg álmódoztak erről a táborozásról, a gyengék, a félénkek is lemorzsolódtak a tervezgetés ideje alatt, így maradtak hatan, a hat jó barát. Gyűjtöttek a közös kasszába, számtalan listát és programtervezetet készítettek, úgyhogy mindenki kívülről tudott már mindent, és ez az utolsó „eligazítás” is feleslegesnek tűnhet a közömbös szemlélő előtt.

(Csukás István: *Nyár a szigeten* – részlet)

Miről szól a történet?

1. Kikről szól a történet?
2. Mire készülnek a történet szereplői?
3. Kit tekintenek vezérfélinek a többiek?
4. Hogyan készültek a közös programra?
5. Kinek miről kell gondoskodnia?

Kik a társaink?

1. Sorolj fel olyan tulajdonságokat, amelyeket fontosnak tartasz a társaidnál! Indokold meg!
2. Rád is kell vonatkoznuk ezeknek a tulajdonságoknak? Miért?
3. Hol talál az ember társakat magának?
4. Milyen közös dolgok köthetik össze az osztálytársakat?
5. Milyen közös dolgok kötnek össze az osztálytársaidal?
6. Milyen közös programokat szeretnél szervezni a társaidal?

1. ÚT AZ ISMERETLENBE

Ismeretlen bálnafajta

Úgy látszik, hamarosan magamhoz térítettek. Valaki keményen dögönyözi a testemet. Kinyitom a szemem...

– Conseil!¹ – suttogtam bágyadtan.

– Csöngetett a tanár úr? – hallottam Conseil hangját.

Egy arc hajolt fölém; a látóhatár fölé lebukó hold utolsó sugara bevilágította. Nem az inasom arca volt. Azonnal felismertem.

– Ned! – kiáltottam.

– Én vagyok, személyesen, tanár úr. Futok a kétezer dollárom után! – felelte a kanadai.

– Maga is az összeütközésnél zuhant a tengerbe?

– Akkor, tanár úr. De szerencsésebb voltam magánál. Pár perc múlva kikötöttem egy úszó szigeten.

– Szigeten, azt mondja?

– Jobban mondva: az óriásceten.

– Ned, beszéljen hát értelmesen.

– Rögtön megértettem, hogy a szigonyom miért nem fúródott belé. Csak lecsúszott a bőréről.

– De hát miért, Ned? Miért?

– Mert ennek a dögnek, tanár úr, acéllemezzel van borítva a teste!

A kanadai szavai egyszerre világosságot gyújtottak az agyamba. Gyorsan felhúzódkodtam a félig vízbe merült állat – vagy tárgy? – hátára, amelyen menedéket találtunk az óceán kellős közepén. Kitapogattam a lábammal. Hát ez bizony kemény, tömör, szilárd test, nem abból a puha anyagból való, mint a nagy tengeri emlősök húsa.

De lehetséges, hogy ez a keménység a lábam alatt a vízözön előtti állapotokéhoz hasonló csontos páncél; akkor én a szörnyet a kétéltű csúszómászók osztályába sorolhatom. Olyanféle állat lesz ez, mint a teknőc vagy az aligátor.

De nem! A feketés színű test, amelyen kuporgok, teljesen sima felületű, semmi esetre sem pikkelyszerű. Megkopogtattam, s érces, pengő hangot adott. Hihetetlen: de az volt az érzésem, szegecselt lemezekből áll.

Nem! Nincsen már semmi kétség! Az állat, a tengeri szörny a természeti csoda, mely az egész tudományos világot felbolygatta, amely öt világrész tengeréseit ak-

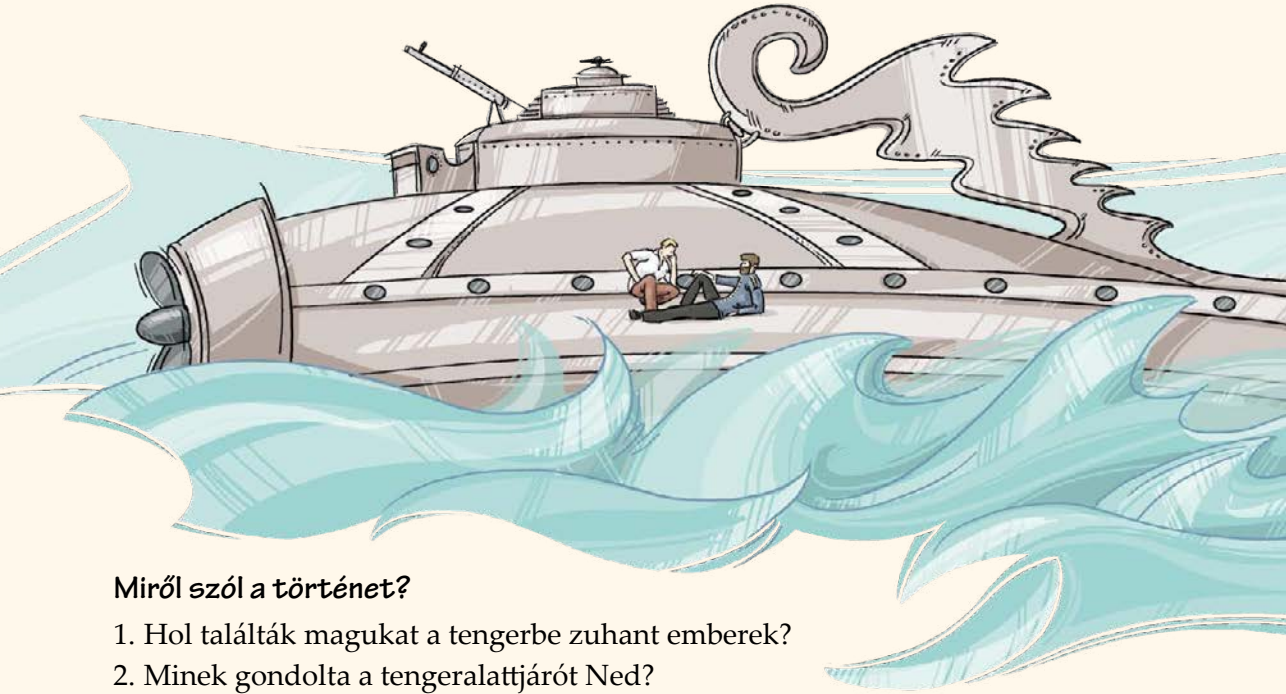
kora izgalomba ejtette, s úgy félrevezetett mindenkit, mint most kiderült, sokkalta csodálatosabb valami, mint aminek képzelték! Csoda, csoda, emberi kéz munkájának csodálatos műve!

Valami meseszerű mitológiai lény váratlan felbukkanása sem ejtett volna akkora ámulatba, mint ez a felfedezés. Hogy a világon minden csodálatos dolog a Teremtőtől származik, azt nagyon egyszerű elhinni. De hogy a csodát, a lehetetlent egyszerre csak két szememmel, emberi kéz által, titokzatos módon valóra váltva lássam – ez teljesen megzavart.

Pedig nincs már mit kételkednem. Bizonyos, hogy valami tenger alatt járó alkotmány tetején kuporogtunk. Amennyire kivehettem, olyan az alakja, mint valami óriás cethalé.

kiejtés: ¹ konszej

(Jules Verne: Nemo kapitány – részlet)

Miről szól a történet?

1. Hol találták magukat a tengerbe zuhant emberek?
2. Minek gondolta a tengeralattjárót Ned?
3. Minek gondolta a tengeralattjárót a tanár úr?
4. Miből jött rá a tanár úr, hogy nem élőlény hátán vannak?
5. Szerinted ismerték a tengeralattjárót a történet szereplői? Miért?

Mit jelent a technikai fejlődés?

1. Mondj olyan eszközt, amit az őseMBER is ismert, és a mai ember is használ!
2. Sorolj fel olyan eszközöket, amiket nem ismerhettek 100 évvel ezelőtt az emberek!
3. Miért fejlődnek az ember által használt eszközök?
4. Hogyan segítik az ember életét a technikai eszközök? Mondj példát!

TARTALOMJEGYZÉK

Ötödikesek lettünk

Évkezdő	6
Névkártya	8
Beilleszkedés	10

I. Test és lélek

1. Ki milyennek lát?	12
2. A testünk	14
3. Egész – ség	16
4. Jól érzem magam	18
5. Az önismeret	20
6. Időbeosztás	22

II. Kapcsolat, barátság, szeretet

1. Kik a társaink?	24
2. Te választasz!	26
3. Kapcsolatok	28
4. A barátság	30
5. A szeretet	32

III. Kortárs csoportok

1. Kikhez tartozunk?	34
2. Az együttműködés	36
3. A konfliktus	38
4. A kommunikáció	40
5. Mindennapi szabályaink	42
6. Közösségi szabályaink	44

IV. Társadalmi együttélés

1. Összetartozunk	46
2. Együtt élünk	48
3. Az ünnep	50
4. Illik vagy nem illik	52
5. Erkölcsi értékeink	54

V. A technikai fejlődés

1. Út az ismeretlenbe	56
2. Kíváncsiság és megismerés	58
3. Mekkora lábon élünk?	60
4. Az ember és a technika	62
5. Az ember felelőssége	64

VI. A mindenség kutatása

1. Mit csinálnak a művészek?	66
2. A világ és az ember	68
3. A vallás	70
4. Az idő	72

Ötödik osztály végén

Évzáró	74
Én magam és mi együtt	76

FORRÁSJEGYZÉK

- 6–7. o. J. K. Rowling: *Harry Potter és a bölcsek köve* – részlet. Megjelent az Animus Kiadónál, fordította Tóth Tamás Boldizsár.
- 12–13. o. Ian McEwan: *A képzelgő* – részlet. Fordította Tandori Dezső.
- 24–25. o. Cukás István: *Nyár a szigeten* – részlet. Megjelent a Könyvmolyképző Kiadónál.
28. o. Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg* – idézet. Fordította Rónay György.
36. o. David Attenborough: *Az élet erőpróbái* – idézet. Fordította Sárközy Elga.
52. o. Astrid Lindgren: *Harisnyás Pippi* – idézet. Fordította Tótfalusi István.
- 56–57 o. Jules Verne: *Nemo kapitány* – részlet. Fordította Kilényi Mária.
58. o. Gerald Durrell: *Családom és egyéb állatfajták* – idézet. Fordította Sárközy Györgyné.
- 74–75 o. Grimm: *Hófehérke és a hét törpe* – részlet. Fordította Benedek Elek.